

ČOVJEK I AHLAK U KUR'ANU

Čovjek je stvoren u liku najljepšem

Odgovor na pitanje od čega se sastoji čovjekovo savršenstvo i čemu on treba težiti u ostvarenju svoga savršenstva naći ćemo u nekoliko kur'anskih ajeta. Uzvišeni Bog apsolutno je savršenstvo i na Njegovu prijestolju nema mjesta nikakvom nedostatku. Potvrdu ovoga nalazimo u sljedećim ajetima:

هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

On je Allah, Tvorac, Onaj koji iz ničega stvara, Onaj koji svemu daje oblik, On ima najljepša imena. Njega slave oni na nebesima i na Zemlji, On je Silni i Mudri.

قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى

Dozivali Ga vi Allah ili Rahman nema nikakve razlike jer sva se lijepa imena na Njega odnose...

Na osnovu činjenice da između Tvorca koji stvara i onog što stvara postoji tijesna, suštinska povezanost (senhijjet), srodnost i zajednička nit koja spaja suštinu Tvorca i Njegova djela, te

uzevši u obzir da On sve stvara potpuno i na najljepši način, može se reći da u Njegovoj kreaciji nema mjesta nikakvoj manjkavosti ni zlu. Naprimjer, u sljedećim ajetima stoji:

الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ

...Koji sve savršeno stvara, i koji je prvog čovjeka stvorio od ilovače.

مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَوتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ

Ti u onome što Milostivi stvara ne vidiš nikakva neslaganja, pa ponovo pogledaj vidiš li ikakav nesklad, zatim ponovo više puta pogledaj, pogled će ti se vratiti klonuo i umoran.

Ovi ajeti govore da u Njegovu stvaranju nema mjesta nedostacima:

Sam čovjek jedna je od čestica Božijega djela. Prema tome, on po svom rođenju nije manjkav i u njemu nema nikakvog nedostatka ni zla. Međutim, s obzirom na osobenost čovjeka u odnosu na ostala stvorenja, njegovo stvaranje ima određeni smisao i svrhu. Uzvišeni skreće pažnju na tu činjenicu i sljedećim ajetima traži od nas da tome posvetimo posebnu pažnju:

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

Mi čovjeka stvaramo u obliku najljepšem.

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ

Ti ćeš, o čovječe, koji se mnogo trudiš, trud svoj pred Gospodarom svojim naći.

S obzirom na to da će se čovjek u konačnici sresti sa svojim Stvoriteljem, postavlja se pitanje šta čovjek treba pripremiti za taj susret, tj. kako se upotpuniti da bi bio spreman za susret? Kakvu vrlinu čovjek treba priskrbiti da bi bio dostojan susreta i šta da postavi kao temelj svoga kretanja ka potpunosti? Odgovor na ovo pitanje dat je u ajetu:

وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

...I reci: "Gospodaru moj, Ti znanje moje uvećaj!"

Sa stanovišta Islama, svako znanje i promišljanje što zadovoljava ljudske potrebe koje vode čovjekovoj sreći i svaka misao koja vodi zdravom društvu dobri su i prihvatljivi. Zato su, prema islamskom fikhu, sva zanimanja, znanja i vještine koje su potrebne muslimanskoj zajednici, ili vadžib-kifai (obaveza zajednice u cjelini), ili vadžib-ajni (obaveza svakog ponaosob). Takva obaveza (kifai) prestaje onda kada se dovoljan broj članova zajednice opredijeli za određena zanimanja ili znanosti.

Imam Džafer Sadik, a.s., kaže: "Hoćete li da vam kažem ko je fakih?

1. To je onaj ko djelom svojim pokaže istinitost riječi svojih;
2. Onaj ko je strpljiv u teškoćama (strpljivo podnosi sve prepreke na putu stjecanja vrline i nezavisnosti. U vezi s ovim Sadik, a.s., kaže: 'O čovječe, ponesi sam svoj teret jer ti ga drugi ponijeti neće', a ovo se odnosi kako na zajednicu tako i na pojedinca);

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ

Ti ćeš, o čovječe, koji se mnogo trudiš, trud svoj pred Gospodarom svojim naći.

S obzirom na to da će se čovjek u konačnici sresti sa svojim Stvoriteljem, postavlja se pitanje šta čovjek treba pripremiti za taj susret, tj. kako se upotpuniti da bi bio spreman za susret? Kakvu vrlinu čovjek treba priskrbiti da bi bio dostojan susreta i šta da postavi kao temelj svoga kretanja ka potpunosti? Odgovor na ovo pitanje dat je u ajetu:

وَقُلْ رَبِّ أَدْخِلْنِي مَدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مَخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِّي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَّصِيرًا

I reci: "Gospodaru moj, učini gdje god uđem, da to bude korakom istine, i odakle god izađem, da to bude korakom istine, i daruj mi od Sebe snagu koja će mi pomoći," (tj. neprestani istigfar – traženje oprost). Početak svakoga djela (ulaz) treba biti u ime Boga, njegovo obavljanje treba biti praćeno sjećanjem na Boga i sviješću da nas On posmatra, a isto važi i za kraj svakoga djela (izlaz). Dakle, ovdje se govori o svakom ulazu i izlazu, a ne samo nekim od njih. Kur'an nas na to podsjeća kada kaže: A Allah ono što vi radite vidi, tj. On vidi svaki početak, trajanje i kraj djela.

Na osnovu ovih ajeta donosi se zaključak da svaki posao i svako djelo za vjernika jeste ili

vadžib (stroga dužnost, obaveza) ili mustehab (lijepo, preporučeno), zato što haram (zabranjeno), mekruh (pokuđeno) i mutešabih (sumnjivi poslovi) ne izazivaju Allahovo zadovoljstvo te ih otuda i nema smisla činiti u Njegovo ime (sa bismillom).

Svaki posao sa bismilom

Na osnovu dosad navedenog vidimo da nam je naređeno da svaki posao počnemo sa bismilom. Postavlja se pitanje da li je to samo moralna preporuka ili zakon (princip monoteizma), čijim nepridržavanjem ustvari kvarimo naše djelo.

Iz ajeta: A Allah ono što vi radite vidi, da se zaključiti da to nije samo moralna preporuka, nego zakon kojeg muvehhid (vjernik u jednoga Boga) treba primijeniti. U čemu se moralna preporuka razlikuje od zakona? Ako ne upražnjavamo jednu moralnu preporuku, odričemo se jednog kemalata (vrline), a ako kršimo zakon, kršimo prava drugih; dakle, ne samo da nešto gubimo, nego zavređujemo kaznu, odnosno činimo grijeh.

Kad se kaže: "Reci Bismillah na početku svakog posla", to ustvari znači da se ne počinje njom posao koji je nije dostojan. Znači, bismillom se ne mogu kršiti prava drugih, govoriti laži, ogovarati ljudi i sl. Zato je Poslanik, s.a.v.a., kad su ga upitali zašto na početku sure Beraet (At-Tawba) nema bismille, rekao:

"Zato što je na njenom početku oštar nastup prema nevjernicima, a bismilla je manifestacija milosti Božije, a ne može milošću počinjati grubost ni prijetnja."

Sura počinje srdžbom i zato nema bismille, no prema nekim rivajetima, čak i kad se izvršava kazna ili odmazda prema islamskim propisima, treba je početi bismillom jer je ona ipak vid milosti Božije, ma kako grubo izgledala.

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

U odmazdi vam je opstanak, o vi razumom obdareni... , ili:

I nemojte prema njima (kažnjenicima nad kojima se izvršava šerijatska kazna) pri vršenju

Allahovih propisa imati saosjećanje,
pa da, zbog toga, izbjegnute izvršenje kazne, jer ovdje je ta kazna manifestacija Božije milosti
ljudima...